

4. Смоленюк П.С. Обґрунтування конкурентної стратегії підприємств / П.С. Смоленюк // Інноваційна економіка. – 2012. - №3(29). – С. 86-93.
5. Портер М. Конкуренція: пер. с англ. : уч. пос. / М. Портер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
6. Ансофф И., Макдоннелл Э.Дж. Новая корпоративная стратегия : пер. с англ. / Ансофф И., Макдоннелл Э.Дж. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.

УДК 339.727(043)

Марена Т. В., к.е.н., доцент

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОЦЕСІВ ТРАНСГРАНИЧНОГО РУХУ КАПІТАЛУ

Серед форм, яких набувають міжнародні економічні відносини, найбільшою динамічністю на сучасному етапі глобального розвитку характеризується трансграничний рух капіталу. Трансграничні потоки капіталу пов'язують фінансові ринки країн та регіонів в інтегрований фінансовий ринок, масштаби операцій на якому сьогодні перевершують масштаби світового виробництва, міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародної міграції робочої сили.

Інтенсивність, спрямованість та форми міжнародного руху капіталу значною мірою обумовлюють стан світової фінансової системи та суттєво відрізняються у різні періоди функціонування світового господарства. Дослідження напрямів та форм трансграничного руху капіталу дозволяє виділити у процесі його еволюції кілька етапів:

I. З кінця XVII ст. до середини XIX ст. відбувається зародження процесу вивозу капіталу. Міжнародна міграція капіталу в цей період була досить обмеженою, мала випадковий характер та односторонню спрямованість, оскільки капітал переводився переважно з країн-метрополій до колоній.

II. З середини XIX ст. до середини XX ст. трансграничні потоки капіталу так само були представлені переважно його вивозом з метрополій до колоній, проте набули певного системного характеру. Серед найбільших експортерів капіталу домінуючі позиції займала Великобританія (станом на 1914 р. її чисті міжнародні активи вдвічі перевищували ВВП країни). Помітну роль в експорті капіталу відігравали також Франція та Німеччина.

III. З 50-х рр. до 70-х рр. XX ст. міжнародні потоки капіталу набувають двобічного характеру – країни стають одночасно і експортерами, і імпортерами капіталу. В основі трансграничного переміщення капіталу в цей період знаходиться проблема бюджетного дефіциту, з якою зіткнулися багато країн після Другої світової війни. США перетворюються на головного експортера капіталу, а європейські країни та Японія – на основних його імпортерів. Водночас, поглиблення інтеграційної взаємодії країн Західної Європи призвело до інтенсифікації внутрішньорегіональної міграції капіталу. Головною формою трансграничного руху капіталу виступають прямі інвестиції.

IV. У 70-80-ті рр. XX ст. світ переходить на переважно боргове фінансування, і значна частка трансграничних потоків капіталу приймає форму міжнародного кредиту. США поступово втрачають позиції провідного експортера капіталу.

V. У 90-ті рр. XX ст. розвинуті країни віддають перевагу фінансуванню через фондовий ринок. В цей час Японія перетворюється на найбільшого експортера капіталу (на неї припадало більше половини світового експорту). Ще близько 15% експорту капіталу забезпечували Тайвань, Гонконг та Китай. Явне домінування країн Південно-Східної Азії у вивозі капіталу було пов'язане з формуванням у них найбільших за розміром золотовалютних резервів. Одночасно найбільшими чистими імпортерами стають США, Великобританія та Канада, забезпечуючи понад 45% світового імпорту капіталу.

VI. Протягом першого десятиліття XXI ст. основна конкуренція в регіональній структурі трансграничних потоків капіталу точиться між азійськими країнами. До 2005 р.

Японія залишає за собою статус головного експортера капіталу: за даними МВФ, на неї припадало 20% світового експорту у 2001 р. і 14,4% у 2005 р. (за методикою МВФ, обсяги експорту капіталу з країни обчислюються на основі даних щодо профіциту балансу поточних операцій) [2]. Водночас, збільшується роль Китаю у трансграничному русі капіталу: якщо у 2001 р. його частка в експорті не перевищувала 4%, то вже у 2005 р. Китай за обсягами вивозу капіталу (13,9%) майже наздогнав Японію, а у 2006 р. став найбільшим експортером із часткою 17,3%. Під час світової фінансової кризи та в перші посткризові роки Китай зберігав свої позиції, нарощуючи частку в експорті капіталу до 24% у 2009 р. США в цей період залишаються найбільшим чистим імпортером капіталу, хоча питома вага їх імпорту у світовому ввезенні капіталу зменшилася з 69% у 2001 р. до майже 40% у 2010 р. (за методикою МВФ, обсяги імпорту капіталу в країну визначаються на основі даних щодо дефіциту балансу поточних операцій).

Головною причиною уповільнення міжнародного руху капіталу в перші посткризові роки стало різке скорочення трансграничного банківського кредитування. Протягом 2008-2009 рр. відбувається репатріація капіталу на внутрішні ринки країн-кредиторів. В цей період також формуються відмінності у стабільності руху капіталу в різних соціально-економічних групах країн, які проявляються у більшій волатильності потоків капіталу між розвинутими країнами та відносній їх стабільності в країнах, що розвиваються. Крім того, різняться форми руху капіталу в цих групах: якщо переважна частка капіталу, який ввозиться в країни, що розвиваються, спрямовується у пайові папери, то в розвинутих країнах трансграничний капітал приймає форму боргових паперів або банківського кредитування.

VII. Починаючи з 2010 р. почалося відновлення трансграничного руху капіталу, однак його масштаби ще далекі від рівня докризових 2006-2007 рр. [3]. Якщо з 1980 р. по 2007 р. трансграничні потоки капіталу зросли з 0,5 трлн. дол. до 11,8 трлн. дол., то станом на 2012 р. їх обсяг був на 60% нижче пікового значення [1]. Світовим лідером за обсягами експорту капіталу стає Німеччина (12,6% у 2011 р. і 14,8% у 2012 р.), а частка США як головного імпортера у світовому імпорті капіталу скорочується до 37,4% у 2012 р. Країни, що розвиваються, продовжують укріплювати свої позиції на світових фінансових ринках: у 2012 р. вони залучили 32% світових потоків капіталу (у 2000 р. – всього 5%).

Таким чином, за відносно невеликий проміжок часу спрямованість та форми трансграничного руху капіталу суттєво змінилися. Причинами таких змін стали як об'єктивні еволюційні трансформації світової фінансової системи, так і зрушення, викликані світовою фінансовою кризою. Помітно зросла роль у світовому перерозподілі фінансового капіталу країн, що розвиваються. Водночас, загальна частка цієї групи країн на світовому фінансовому ринку залишається відносно невеликою у зв'язку з досить високим ризиком несприятливих змін соціально-політичного та фінансово-економічного характеру в цих країнах, значними валютними ризиками, недостатнім розвитком підприємницького сектору та корпоративного управління, недостатньою прозорістю фінансового сектору тощо.

Зважаючи на неоднозначність сучасних тенденцій трансграничного руху капіталу, спеціалісти McKinsey вважають можливими два варіанти подальшого розвитку цих процесів – оптимістичний та песимістичний [1]. Відповідно до песимістичного сценарію, потоки трансграничного капіталу зростатимуть дуже повільно і досягнуть докризового рівня лише через багато років. За другим сценарієм, завдяки створенню архітектури глобального регулювання фінансової системи фінансові ринки стануть більш збалансованими і трансграничні потоки капіталу зростатимуть досить швидко.

У найближчій перспективі ситуація в сфері трансграничного руху капіталу буде визначатися такими чинниками, як стан національних та регіональних фінансових ринків, очікування головних експортерів та імпортерів капіталу, зміни в системі регулювання міжнародних фінансових операцій.

Література

1. Financial Globalization: Retreat or Reset? : Global Capital Markets 2013. - McKinsey Global Institute. – March 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mckinsey.com/insights/global_capital_markets/financial_globalization.
2. Global Financial Stability Report: Market Developments and Issues. – Washington: IMF. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/External/Pubs/FT/GFSR>.
3. Mapping global capital markets 2011: Summary. - McKinsey Global Institute. – August 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mckinsey.com/insights/global_capital_markets/mapping_global_capital_markets_2011.

УДК 330.34(043)

Мітюшкіна Х.С., к.е.н., доцент

Янюк Ю.О., спеціаліст ВБСЛ ПАТ «ПУМБ»

ДИСПРОПОРЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ Й КРАЇН ОКРЕМИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПОВАНЬ

Зовнішня політика України має чітку спрямованість: одним із найважливіших її пріоритетів визначено інтеграцію в європейські структури, зокрема Європейський Союз. Разом з тим Україна повністю усвідомлює важливість гармонійних двосторонніх відносин з країнами єдиного економічного простору (ЄЕП) та активної участі в регіональних організаціях.

Поряд з об'єктивною необхідністю інтеграції України у світове господарство і розвитку її зовнішньоекономічних відносин існують і об'єктивні можливості для таких процесів, до яких насамперед, належить економічний потенціал нашої країни.

Згідно з теорією міжнародної економічної інтеграції успішна реалізація інтеграційної політики можлива за дотримання двох обов'язкових умов: близькості рівнів розвитку економіки країн-партнерів і наявності високорозвинутих економічних зв'язків між суб'єктами економічної діяльності країн, що інтегруються, інтенсивність яких усередині регіонального інтеграційного угруповання ще до інтеграційного процесу вища за зв'язки з іншими країнами та групами країн. У цьому аспекті слід зазначити, що в Україні стосовно її європейського інтеграційного вектора є істотні проблеми економічної сумісності (табл. 1, 2). Розрахунок показників диспропорцій розвитку (валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення; прямі іноземні інвестиції (ПІІ) на душу населення; експорт товарів та послуг; рівень безробіття) України та країн ЄС, ЄЕП проведено за періоди: 2000 р. (ЄС-15), 2006 р. (ЄС-25), 2011 р. (ЄС-27).

Таблиця 1

Окремі показники диспропорцій розвитку економіки країн ЄС

	2000		2006		2011	
	мін	макс	мін	макс	Мін	макс
ВВП/д.н.	Португалія	Люксембург	Латвія	Люксембург	Болгарія	Люксембург
ПІІ/д.н.	Греція	Люксембург	Словенія	Люксембург	Фінляндія	Люксембург
Експорт	Іспанія	Німеччина	Мальта	Німеччина	Мальта	Німеччина
Рівень безробіття	Люксембург	Іспанія	Данія	Польща	Австрія	Іспанія

За рівнем ВВП на душу населення – найбільш узагальнюючим показником рівня економічного розвитку – Україна значно поступається країнам-учасникам Євросоюзу, але слід зазначити, що рівень розриву з максимальним, мінімальним й середнім значеннями з кожною хвилиною розширення зменшується (за середнім показником з 36,6 до 9,2 разів),